ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევა

კ. მარჯანიშვილის ქ. #31ა

თბილისი
2021 ივლისი

კ. მარჯანიშვილის ქუჩა #31ა, ერთსართულიანი ადმინისტრაციული შენობა საბჭოთა პერიოდის 50-იანი წლების ტიპიური არქიტექტურის ნიმუშია და არ წარმოადგენს კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტს. ამასთან, შენობა ისტორიული განაშენიანების მკაცრი დაცვის ზონის ფარგლებში დ. აღმაშენებლის გამზირის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდებარეობს, შესაბამისად, მისი ტრანსფორმაცია ან დემონტაჟი ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევის რეკომენდაციას ითხოვს.

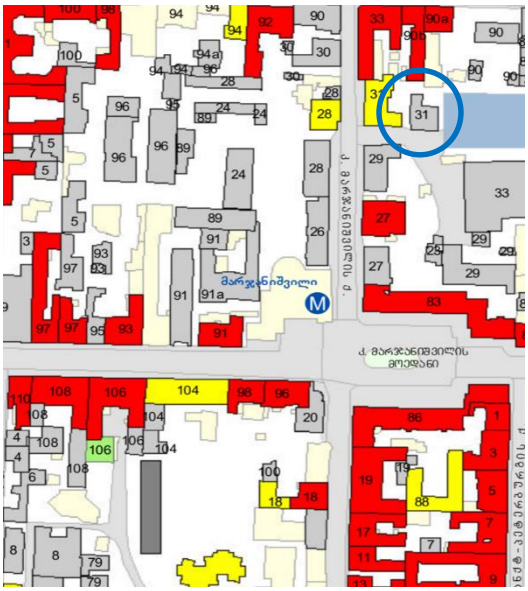

XVIII ს. ტერიტორია, რომელზედაც დღეს შენობა მდებარეობს, ეკალ-ბარდებით იყო დაფარული. 1800წ. ქალაქის გეგმაზე განაშენიანებული იყო მხოლოდ ვორონცოვის მოედნის ნაწილი, რომელსაც სოფ. კუკია უერთდებოდა. (სოფ. კუკია დაახლოებით იქ თავდებოდა, სადაც ახლა მარჯანიშვილის ქუჩა გადის).

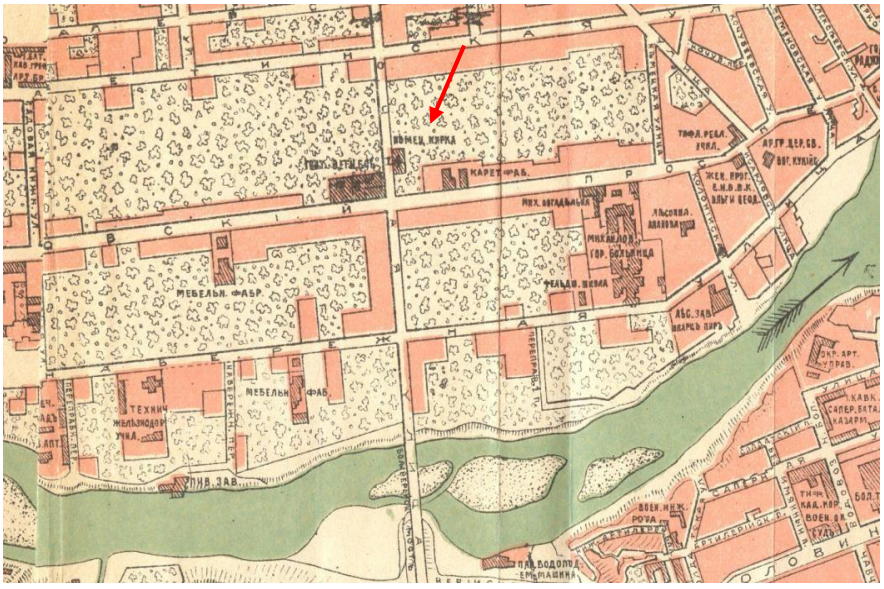

ამ მიწების აქტიური ათვისება, მხოლოდ 1818 წლიდან გერმანელ კოლონისტთა გადმოსახლების დროიდან იწყება. სწორედ გერმანელებმა კეთილმოაწყვეს ეს

ტერიტორიები, გამოიყვანეს სარწყავი არხი და გააშენეს ბაღები და ბოსტნები. გერმანელები გახდნენ თბილისის ბაზრებში ხილისა და ბოსტნეულის მთავარი მომწოდებლები. განსაკუთრებით აქტიურად გაშენდა მიხეილის პროსპექტი ვერის ხიდის (ახ. გ. ტაბიძის ხიდის) აგების შემდგომ. 1860-იანი წლებისთვის ეს ტერიტორია ჯერ კიდევ აქტიურად იყო გამწვანებული გერმანელთა ბაღებით, რომელთა ფრაგმენტები შემოგვრჩა ყოფ. ფილარმონიის (გოფილექტის) ვარდების (გორკის) არტოს და სხვა ბაღების სახით.

არქიტექტურული განაშენიანებიდან მიხეილის გამზირზე და მიმდებარედ აღსანიშნავია არქ. ალ. ზალცმანის კათოლიკური ეკლესია, სასტუმრო ‘‘ვეტცელი’’ – არქ. ბილფელდი, კინოთეატრი ‘‘აპოლო’’, მარჯანიშვილის სახ. თეატრი ყოფილი ‘‘სახალხო სახლი’’ რეალური სასწავლებელი - უშ. ჩხეიძის ქუჩაზე და სხვა ძალზედ მნიშვნელოვანი არქიტექტურული ძეგლები, რომელთა უმეტესობა თბილისში მოღვაწე სახელგანთქმული არქიტექტორების ნახელავია.

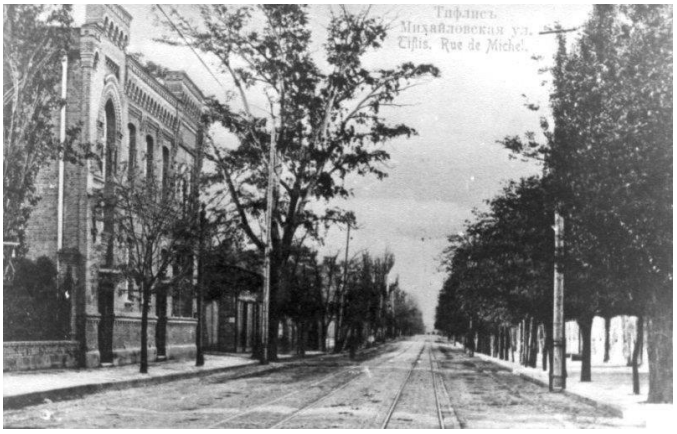

საზოგადოებრივი დანიშნულების ნაგებობებთან ერთად მიხეილის გამზირის სამხრეთი მხარე XIXს. შუა წლებიდან სამხედრო დანიშნულების ობიექტებს ეკავა: არტილერისტების, დივიზიონსა და მესანგრეთა საჯინიბოებს – ვაგზლის მოედანთან, იუნკერთა და კადეტთა სასწავლებლებს ყოფილი დიდიმთავრის (ახ. დ. უზნაძის) და კერძოდ, მიხეილის გამზირზე.

არსებობდა გერმანული კოლონიის პერსპექტიული განვითარების გეგმა, რომელიც თბილისში მტკვრის მარცხენა მხარეზე გერმანული დასახლების განვითარების სურვილს ასახავდა.

ნოი ტიფლისის, იგივე ახალი თბილისის კოლონია სოფელ კუკიის ტერიტორიაზე დაარსდა, რაც დღეს აღმაშენებლის გამზირსა და მის პარალელურ ქუჩებს ემთხვევა. ალექსანდერსდორფელი გერმანელებისგან განსხვავებით, აქ ხელოსნები დასახლდნენ და მათ მხოლოდ საკარმიდამო მიწები დაურიგეს. ნოი ტიფლისის გერმანელები სხვადასხვა ატელიეებს და სახელოსნოებს ხსნიდნენ. მაგალითად, მე-19 საუკუნის ბოლოს მეიერების ოჯახი დღევანდელი აღმაშენებლის გამზირზე სარიტუალო მომსახურების ბიზნესს ფლობდა. როგორც ცნობილია, ოჯახი თავად ამზადებდა სარიტუალო აქსესუარებს და შენობის პირველ სართულზე, მაღაზიაში ჰყიდდა. ისინი ასევე ფლობდნენ აფთიაქსა და სავაჭრო სახლსაც.

არქიტექტურული თვალსაზრისით, ნოი ტიფლისისა და ალექსანდერსდორფის სახლების სტილი ერთი იყო. ორივე დასახლებაში გავრცელებული იყო ერთსართულიანი სახლები მაღალი სახურავებით, რომელშიც ფართო სხვენი იყო მოთავსებული.

ახალი თბილისის დასახლებაში სახლებს ბაღები ერტყა, სადაც ხეხილს, ვენახსა და ყვავილებს ახარებდნენ. ორ რიგად განლაგებულ ერთსართულიან სახლებს შორის ფართო გზა გადიოდა, რომელთაგან მთავარი კუკიის გზა იყო. მას 1899 წლიდან მიხეილის გამზირი ეწოდა. ერთმანეთის პარალელური რიგები მცირე მონაკვეთებით იყო შეერთებული. უბნის დღევანდელი ქუჩათა ქსელი ზედმიწევნით ზუსტად მიჰყვება გერმანელი კოლონისტების ბაღების მოხაზულობას.

იმპერატორის მხრიდან მხარდაჭერის მიუხედავად, პირველ წლებში კოლონისტები მძიმე სოციალურ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ – უჭირდათ აქაურ კლიმატთან შეგუება, ებრძოდნენ ეპიდემიასა და მოუსავლიანობას.

შექმნილი მდგომარეობით ისარგებლა ხელისუფლებამ და მიუხედავად შეპირებული რწმენის თავისუფლების გარანტიებისა, რელიგიური პოლიტიკა შეცვალა.

იმპერიისა და გერმანული თემის დაფინანსებით, 1894 წელს ნოი ტიფლისის დასახლებაში, დღევანდელი მარჯანიშვილის მოედანზე, წმინდა პეტრესა და პავლეს ლუთერული ტაძრის მშენებლობა დაიწყო. სამი წლის შემდეგ ის საზეიმოდ გაიხსნა და პასტორად რიჰარდ მეიერი აკურთხეს. ნეოგოთიკური სტილის ტაძრის პროექტი გერმანელ არქიტექტორს, ლეოპოლდ ბილფელდს ეკუთვნოდა. აღსანიშნავია, რომ მისივე აგებულია თბილისის ქაშვეთის ეკლესია. სწორედ "კირხედან" მოდის მარჯანიშვილის ქუჩის ძველი სახელწოდება "კიროჩნაია".

მეორე სამამულო ომის დაწყების წინ, თბილისის გერმანული კოლონია სტალინის რეპრესიების მსხვერპლი გახდა. გერმანლები მასიურად გადაასახლეს ციმბირისა და ყაზახეთის დაუსახლებელი ადგილებში, ხოლო დღევანდელი მარჯანიშვილის მოედნის მიმდებარედ მდგარი გერმანული ლუთერანული ეკლესია ააფეთქეს.

საბჭოთა ეპოქაში ყოფილ მიხელის, შემდგომ პლეხანოვის გამზირზე მრავლად აიგო ე.წ. „სტალინური" სტილის არქიტექტურის ნიმუშები, მათგან გამორჩეულია მარჯანიშვილის მოედნის ირგვლივ გაშენებული არქიტექტურული ანსამბლი, რომელიც ეკუთვნის ცნობილ ქართველ ხუროთმოძღვარ მ. მელიას.

2010-12 წლებში უკვე დ. აღმაშენებლის გამზირს ჩაუტარდა რეაბილიტაცია, რომელმაც ერთის მხრივ გააუმჯობესა კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების ვიზუალი, მაგრამ ასევე მნიშვნელოვნად დაუკარგა მათ აუთენტუროზა.

დ. აღმაშენებლის გამზირის განაშენიანების მნიშვნელოვანი თავისებურებაა, რომ ამპირული სტილის და საბჭოთა ეპოქის არქიტექტურის გარდა, მასში მცირე დოზით შემონახულია ძველი თბილისური (გერმანული) სახლების ნიმუშები, შეკიდული ხის აივნებითა და თაღოვანთავსართებიანი კარ-სარკმლებით.

მარჯანიშვილის მოედნის უშუალო სიახლოვეს, მეტროს შენობის უკან არსებულ ვრცელ ეზოში დგას ყოფილი „ქალაქმშენპროექტის“ მრავალსართულიანი შენობა, რომელიც როგორც თავის მასშტაბით, ასევე იერსახით შეუსაბამოა ისტორიულ უბანთან და განსაკუთრებით მძიმედ აღიქმება თბილისის შორი ხედების პანორამაზე.

შენობა 70-იანი წლების ტიპიური არქიტექტურის ნიმუშია, ისეთი, როგორიც საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში ერთი სტანდარტის მიხედვით კეთდებოდა. ამასთან, ფასადები დეკორირებულია თაღოვანი ღიობების რიტმით, რაც ერთგვარი მცდელობაა სტანდარტული ფორმის „გაკეთილშობილებისა“.

უშუალოდ, საკვლევი ობიექტის სიახლოვეს ლ. მესხის სახელობის კორტებია

განთავსებული, რომლებიც ადრე აქ არსებული გერმანელთა ბაღების საფუძველზეა მოწყობილი.

კ. მარჯანიშვილის ქ. #31ა შენობა, ე.წ. კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის ნიშნის მქონე ნაგებობაა - საბჭოთა პერიოდის 50-იანი წლების საცხოვრებელი კორპუსი, ფასადის ნაწილით ქუჩისკენ, ხოლო ეზოს ნაწილით საკვლევი ობიექტისკენაა მიმართული.

საკვლევ შენობას კორტების მხარეს სპორტული კლუბის ახალი, თანამედროვე მოცულობა ემიჯნება, რომლის ფასადი რეკრიაციული სივრცისთვის შესაფერისი ხის მოსაპირკეთებელი მასალით არის გაფორმებული. ვრცელი ეზოს დარჩენილი სივრცე თბილისური შუშაბანდებით გაფორმებულ ძველ განაშენიანებას უკავია.

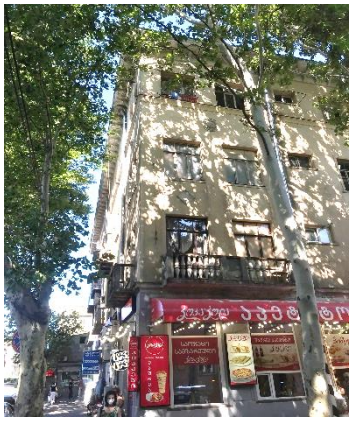

თავად ობიექტი, როგორც საფასადე გადაწყვეტაში, ასევე ეზოსკენ მიმართული ნაწილით არ წარმოადგენს ისტორიულ-არქიტექტურულად ღირებულ ნიმუშს. მისი არქიტექტურა

ტიპიურია გასული საუკუნის 50-60-იანი წლების ადმინისტრაციული შენობებისათვის.

არც შენობის ინტერიერში და არც ეზოს ფასადზე არ არის ფიქსირებული არქიტექტურულად ღირებული ელემენტები.

დასკვნა-რეკომენდაცია

მარჯანიშვილის ქ. #31ა ერთსართულიანი, ადმინისტრაციული შენობა გასული საუკუნის 50-იანი წლების სახაზინო არქიტექტურის ტიპიური ნიმუშია და არ წარმოადგენს ისტორიულად და კულტურულად ღირებულ ობიექტს. შესაბამისად, მისი ჩანაცვლება თანამედროვე, ისტორიულ უბანთან თავსებადი არქიტექტურით შესაძლებლად მიმაჩნია.

მიკროუბნის მასშტაბიდან გამომდინარე, ამ სივრცით არეალში შესაძლებელია შედარებით მსხვილი, მიმდებარე კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის ნიშნის მქონე ობიექტის - მაღალი ოთხსართულიანი შენობის თანაფარდი მოცულობის გაჩენა.

იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული ტერიტორია ემიჯნება თბილისის ლეილა მესხის სახელობის ტენისის კორტების სპორტულ ობიექტს და მის ირგვლივ არსებულ რეკრიაციულ ზონას, ვფიქრობ, შენობის იერსახე უნდა გადაწყდეს ლანდშაფტური არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი მსუბუქი ფორმებით და მოსაპირკეთებელი მასალებით.

ხელოვნებათმცოდნე
ლალი ანდრონიკაშვილი